

קונטרס

פרשת בהר

שנאמרו על ידי

כ"ק אדמו"ר שליט"א

מהאלמין

הוצאה שני'

*

ה'תשנ"ז

בלתי מוגה

הוצאת אור יחזקאל

ברוקלין, נוא יארק יע"א
שנת תשנ"ז לפ"ק

פרשת בהר

- א -

כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ
שבת לדי' (כה, ב).

- א -

אפשר לפרש הכתוב בהקדם דברי הבעש"ט הקדוש זי"ע בפרשת כי תשא (מובא בספר בעל שם טוב עה"ת) שהארץ רומזת לארציות והחומר שבאדם עי"ש. ובא הכתוב לרמז שכשתבואו אל הארץ ותדעו אשר אני נותן לכ"ס (לכ"ס היינו גשמיות פי' הפרנסה) שכל פרנסתכם הוא מהקב"ה, ממילא תכניעו בזה את החומר ושבתה הארץ, שלא תצטרך לעבוד על הגשמיות, כמבואר בברכות (דף לה:): הרבה עשו כר' שמעון בן יוחאי ולא עלתה בידם, כר' ישמעאל ועלתה בידם כו', היינו שרצו להיות כר' שמעון בן יוחאי ולא עשו לשם ה', אבל מי שיש לו בטחון באמת ולומד תורה במסירת נפש, כבחנית הר סיני. כמו שבהר אין כלום כך כשלומד תורה אינו מסתכל על הגשמיות, כי אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, כמו שפי' בספה"ק מאור עינים וז"ל, נודע ממדרש הנעלם שהגוף נקרא שרה לשון שרה שמטבע החומר להשתרר על זולתו, ואברהם נקרא הנשמה עכלה"ק. וצריכים להגביר כח הנשמה על הגוף.

והנה אמרו רז"ל הרוצה לחיות ימית את עצמו, וכן אנו רואים שהאמוראים מסרו נפשם על לימוד התורה, כדאיתא בעירובין (דף כב.) אמר רב חסדא אמר מר עוקבא מלמד שיש לדרוש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של הלכות, שחורות כעורב במי אתה מוצאן? במי שמשכים ומעריב עליהן לבית המדרש. רבה אמר במי שמשחיר פניו עליהן כעורב. רבא אמר במי שמשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב. כי הא דרב אדא בר מתנא הוה קאזיל לבי רב אמרה ליה דביתהו, ינוקי דידך מאי אעביד להו? אמר לה: מי שלימו קורמי באגמא. וברש"י שמשכים ומעריב, שחורות לשון

שחרית, כעורב לשון ערבית. עורב אכזרי על בניו, כדכתיב (תהלים קמ"ז) לבני עורב אשר יקראו, והקב"ה מזמן להן יתושים ונכנסין לתוך פיהן, עכ"ל רש"י.

ובספר זאת זכרון כתב ז"ל: דהנה איתא המקבל עליו עול תורה וכו' טעמו מדכתיב חרות על הלוחות אל תקרי חרות אלא חירות, כי כשמקבל עליו עול תורה הרי הוא כמו שקבלה מסיני כידוע, ע"כ תיכף שמקבל עליו עול תורה להתמיד בלימוד כאלו פרנסתו וצורכיו בריווח עכ"ל.

ולפי דברי חז"ל הנ"ל אפשר להבין כי ע"י התורה באה החירות, שאם ילמוד לשם שמים יהי חרות מעניני דרך ארץ ויהא לו פרנסה בריווח בנחת ובניקל.

והנה רש"י ז"ל כתב מה ענין שמיטה אצל הר סיני וכו'. ולדרכינו הנ"ל יובן שפיר שייכות שמיטה אצל הר סיני, דהר סיני רומז למסירת נפש, כמו שהי' לישראל מסירת נפש בשעת מתן תורה שפרחה נשמתן בכל דיבור ודיבור כדאיתא במסכת שבת, ולרמזו שעבור לימוד וקיום התורה צריכים למסור נפשם. וזהו ענין שמיטה אצל הר סיני, שלא ירצה האדם כלום רק עסק התורה יהי' העיקר אצלו כדי שיוכל לקיימה, ואז יהא כל ימי חייו בבחינת שמיטה. שאז מלאכתו, היינו הגשמיות מתברכת, כמבואר בגמרא (ברכות לה:) דורות הראשונים עשו תורתן קבע ומלאכתן עראי ע"כ נתקיימה בידן, וכידוע ממכילתא (פי' בשלח) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, פי' בעלי הבטחון, שבוטחים בהשי"ת שיזמין פרנסתם כמו שהזמין לאנשי דור המדבר את המן, וכמו שרואים בחוש בשמיטה שהתורה הקדושה נותנת ברכה מיוחדת "וצויתי את ברכתי בשנה הששית" וגו'.

ובספר פלא יועץ (ערך ותרנות, בשם ר' צבי הירש) כתב ז"ל: "ויאמין באמונה שלימה כשהאדם עושה לשם שמים נותנין לו כל צרכיו לדבר ההוא".

ובזה יובן מש"כ רש"י ז"ל בשם תורת כהנים מה שמיטה נאמרו כללותיה ודקדוקיה מסיני אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני. פי' שצריכים אנו לדקדק וללמוד מסיני

ענין המסירת נפש שהיא עיקר התורה, דבלי מסירת נפש לא תתקיים התורה אצלינו.

- ב -

עוד אפשר לפרש באופן הני"ל במהלך שונה, עפ"י"ד הגמרא (עירובין נד:) החש בראשו יעסוק בתורה וכו' החש בכל גופו יעסוק עד ולכל בשרו מרפא עי"ש. שע"י לימוד התורה זוכה לכל טוב, ומה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתך. וזה השייכות שמיטה להר סיני, דע"י לימוד התורה שניתנה בהר סיני, ממילא תתברך שדהו ויוכל לשבות בשנת השמיטה.

*

- ב -

ושבתה הארץ שבת לד'.

- א -

אפשר לפרש בהקדם דברי המטה משה (סימן תע"ג) שכתב וזת"ד, טעמה של מצות שמיטה היא, שתשבות האדמה ותנוח כנגד כל השבתות שבהן הצמיחה צמחים ועשתה מלאכה. כל שנה מכילה (לפי ימות החמה) שלוש מאות ששים וחמשה יום, וביניהם חמישים ושתים שבתות. לפי חשבון זה יוצא שמספר השבתות בשבע שנים הוא - שלוש מאות ששים וארבע, ומכיון שהאדמה עושה את מלאכתה גם בשבתות, עליה לשבות איפוא שנת שמיטה שלימה של שלוש מאות ששים וחמשה יום, כנגד השבתות שלא שבתה בהן.

ברם מכיון שבשנת השמיטה גופה ישנן גם כן חמישים ושתים שבתות, שבהן האדמה מוציאה ספיחים ויש בזה משום חילול שבת כלשהו - לפיכך צייתה תורה, שלאחרי שבע שנות שמיטה, שבהן נצטברו שוב שלוש מאות ששים וחמש שבתות אשר לא נשמרו כהלכה - תהיה שנת יובל, למען תנוח שוב האדמה שנה שלימה, כנגד השבתות שלא שמרה במשך שבע שנות השמיטה, שחלפו בארבעים ותשע

השנים האחרונות, עכתו"ד.

ועפ"י דרכו י"ל דכן הוא בענין שנות האדם ג"כ, דימי שנותינו בהם שבעים שנה (תהלים צ'), ושמיטה שהיא שנה השביעית רומזת לשבעים שנות האדם, וכמו שהאדם צריך לשמט שדהו בשנה השביעית כנגד השבתות שלא שמרה במשך שש שנים שהצמיחה, וכן ביובל נגד שבע שנות השמיטה, כמו כן צריך האדם לחזור בתשובה על מה שפגם נגד בוראו ית'.

ועיין בספר הגן (דרך משה ליום עשרים) שכתב וז"ל: ועתה אכתוב ג"כ רפואה לאריכות ימים ושנים של אדם, כמו שמחויב אדם ליתן מעשר ממון שלו, וירבה לו הממון כנ"ל, כך מאן דבעי חיי אריכי יתן מעשר מימיו, כיצד מראש השנה שהוא תחילת כל השנה ימנה עשרה ימים עד יום הכיפורים והוא יום עשירי יום קדוש וטהור ואז מתענים כל ישראל, ומיום הכיפורים ואילך ימנה בכל פעם ט' ימים ויום העשירי יהיה קודש ויתענה בכל פעם שחל ביום חול, ואם אינו יכול להתענות יתן לעניים כפי יכולתו לפדות התענית. ואם חל יום עשירי הנ"ל בשבת קודש, או ביום טוב ובשאר ימים שאין אומרים תחנון, אין צריך להתענות ואין צריך לפדות, רק יקדש היום בלימוד או בתהלים או באיזה מצוה, כדי שיזכור שיום הזה הוא קדוש וטהור משאר ימים, וכמו שמונה הממון שלו. ואם מן המעשר מתרבה כך יתרבו לו ימיו ויהיה לו חיים ארוכים. וזהו שאמר יעקב אבינו ע"ה בפסוק וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך וכו', ל"י ר"ת ל'אורך ימים, רצונו לומר כל אשר תתן לי בין חיי ובין מזוני, דהיינו ממון או ימים, הכל אתן לך מעשר לכך אמר כפל וק"ל ע"כ, עיי"ש עוד.

וכעין זה אפשר לומר לענין שמיטה, דבשנת השמיטה שבה אינו יכול ואינו רשאי לעבוד כמו שאמרה תורה "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה, לך ולעבדך ולאמתך" וגו' (להלן פסוק ו, ז), אע"פ שלא תעבוד את שדך, בכל זאת יהי לכם לאכלה במדה גדושה לך ולביתך ואפילו לחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה לאכול, ולא עוד אלא ששנת השמיטה

תשפיע ברכה על ששת השנים הבאים כמו שמבטיח הכתוב "וצויתי את ברכתי לכם" וגו', ואז יוכל לקיים שבת לה', שכל השנה יהי רק לה', דוגמת הימים שצריך לעשר יום אחד לה', וכמו שכתב בספר הגן הנ"ל.

- ב -

וי"ל באופן אחר ג"כ, דאם יקיים ושבתה הארץ, שישבות בשבת מהארציות היינו הגשמיות, ולא יחשוב בשבת רק מרוחניות שיהי באמת שבת לה', אז ושבתה הארץ שע"י קדושת השבת שתקדש עצמך בו אז יהי לך שפע וברכה לכל ימות השבוע, כידוע שהשבת משפיע על כל ימות השבוע וכמבואר בזוהר הקדוש (ח"ב דף פ"ח ע"א) כל ברכאון דלעילא ותתא ביומא שביעאה תליין.

ובעזר אלקי יעקב מצאתי באופן אחר כעין זה בספר נר ישראל להרה"ק מסאדיגורא זי"ע שכ"כ וז"ל: כשהשי"ת משפיע לאדם עושר וכבוד וטוב עולם הזה, צריך האדם לדעת ולהאמין שהכל הוא ממנו יתברך, ובל יחשוב ח"ו שכחי ועוצם ידי וגו'. וזהו כי תבואו אל הארץ, ר"ל מדי עסקכם בעניני ארציות ותראו בה ברכה, תזכרו תמיד, אשר אני נותן לכם, שהכל הוא מהשי"ת, ועי"ז יתן אל לבו לעשות עם העושר דברים טובים מצוות ומעשים טובים, וזהו ושבתה הארץ שבת לד', ר"ל שישב הארציות להבורא ב"ה, וכמו שכתוב כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו (ישעיה מ"ג, ז') "ולא יעשה עם העשירות דבר שהוא נגד רצונו יתברך ח"ו, ועי"ז יהיה שבת לד', ר"ל שכביכול גרם מנוחה לו יתברך", עכ"ל.

אחר שהתבוננתי בדבריו הקדושים שכתב "ולא יעשה עם העשירות דבר שהוא נגד רצונו יתברך ח"ו" וכו', והוא באמת נוגע לא רק לעשירים, רק לכל אחד ואחד שיש לו קצת כסף ומחלק לצדקה, דצריך שידע שלא יפזר לריק ושלא לצורך, ואם מפזר במקום שראוי לצמצם או שלא לתת כלל הוא בכלל גוזל להקב"ה וח"ו אין להקב"ה מנוחה עי"ז כמבואר לעיל. ובקונטרס צדקת יצחק ביארתי קצת מהלכות

הנחוצות בהלכות צדקה, ובעוד כמה קונטרסים הבאתי הרבה ביאורים בענין זה, עיי"ש.

- ג -

**והיתה שבת הארץ לכם לאכלה וגו' ולבהמתך ולחיה
אשר בארצך וגו'.**

בספר ייטב לב הקשה הא אמרו חז"ל (ברכות מ.) אסור לאדם לאכול קודם שיתן מאכל לבהמתו וכאן כתיב קודם לאדם, עיי"ש מ"ש בזה.

ואפ"ל בהקדם הא דאיתא דמאכל שבת אסור ליתן לאכול לדבר טמא, כי יש בו קדושת שבת ושייך רק להאדם, והוא המאכל להנשמה יתירה, כדאיתא בתענית ובפסחים דף (ק"יז) דע"י הנשמה יתירה יכול האדם לאכול יותר (וע"י ביצה דף לד: בתוס'), ומבואר בזה"ק (פרשת תרומה) כי מהאכילות באים לידי חיבוט הקבר, וכל מה שנהנה יותר בימי החול יקבל יותר מכות ויסורים רח"ל, אבל בשבת מותר ליהנות ולמלא כרסו, כי ממאכלי שבת אין חיבוט הקבר, ומנגיע נהפך לעני"ג ע"י שמענג את השבת. ומבואר במדרש שאם מענג את השבת הוא כמו אלף תעניתים.

ובזה יובן למה כתיב לכם קודם גבי שמיטה, כי שביעית הוא בבחינת שבת כמו שהבאתי לעיל בשם המטה משה (דהשמיטה הוא כדי להשלים מה שהצמיחה האדמה במשך שש השנים), ולכן צריך קודם לאכול בעצמו כמו בשבת.

ובאופן זה אפשר לפרש הפסוק ושבתה הארץ שבת לה', כי בשבת יש לו מנוחה שאין צריך לעצור ולסגף עצמו מאכילה וכו', רק ושבתה הארץ, שיכול לאכול ולהתענג בתענוגים וכו'. כי הוא שבת לה', כי כל המאכלים נשארים רוחניים לה', ודו"ק.

- ד -

ונתנה הארץ יבולה ואכלתם לשובע וישבתם לבטח עליה (כה, יט).

וברש"י ונתנה הארץ וגו' שלא תדאגו משנת בצורת, וצ"ב,
וגם ההמשך צ"ב.

ויש לפרש עפ"י ד ספה"ק ראשית חכמה (בשער הקדושה
בשם הזוהר הקדוש) כי צריך לזוהר מאוד כשאוכל שלא
יאכל לשם תאוה וכו', עיי"ש.

וידוע שכל היסורים שסובלים הכל מהקליפות שנולדו ע"י
תאוות עוה"ז, כמובא בספר אור הגנוז לצדיקים פי מצורע
מהבעש"ט ז"ל, וזת"ד: וכן לא ישגיח כלל על תאוות גופו
שהוא צרעת משכא דחויא כו', פירוש, משל למה הדבר
דומה, למצורע שנדמה לו, שעל ידי החיכוך יהנה יותר,
ובאמת על ידי החיכוך מצטרע יותר, כן האדם הסובר שעל
ידי תאוה גשמית יהיה לו בריאות וחיזוק הגוף, אך באמת
על ידי זה מאבד גם את הגוף, שעל ידי שנפרד מהדביקות
באין עליו יסורים. דלא נברא הגוף כי אם שימשך לדביקות
אחר הנשמה, לעשות מחומר צורה. לא שימשיך הנשמה אחר
תאוות הגוף. וזהו שאמרו בזוהר הקדוש (בתיקוני הזוהר
תיקון כ"א) צרעת משכא דחויא, פירוש תאוות הגשמיות
הבאים ונמשכים על ידי הנחש, הוא כמו צרעת, שעל ידי
תאוות גשמיות שנפרד מדביקות השם יתברך מתגשם יותר,
ובא לידי עונשים, עכת"ד.

אמנם באכילה דקדושה, כמו סעודות שבת ויום טוב, או
סעודת מצוה, אין להסטרוא אחרא שום אחיזה ושליטה בזה,
ולכן בשבת קדוש כתיב וקראת לשבת עני"ג, דמנגי"ע נתהפך
לעני"ג כמבואר בספה"ק, אבל באכילה של ששת ימי המעשה
צריך לעצור תשוקתו כשהיא בתגבורת התאוה, כמבואר
בראשית חכמה הנ"ל.

וי"ל דגם שמיטה הוא בבחינת שבת לענין זה (עי' מה
שכתבנו לעיל מספר מטה משה) וגם באכילה שאוכלים בשנת

השמיטה אין אחיזה להחיצונים, כיון שהגשמיות נתברך אז מהקב"ה בעצמו כמאה"כ וצויתי את ברכתי וגו'. וזהו שאמר הכתוב ונתנה הארץ פריה ואכלתם לשובע, כמו באכילת שבת שהסעודה הוא מהקדושה ואינו הולך לסטרא אחרא ח"ו, ע"כ יכול לאכול לשובע נפשו, כן הוא בשמיטה. וזהו שפירש"י שלא תדאגו משנת בצורת, שלא תצטרכו לעצור עצמיכם מאכילה רק תוכלו לאכול לשובע נפשכם. כמ"ש זקני הבי"ח ז"ל באורח חיים (סימן ר"ח) ליישב קושיית הטור ז"ל על הי"א בברכת מעין שלש, ונאכל מפריה ונשבע מטובה. וכתב הטור דאין לומר כן, שאין לחמוד הארץ בשביל פריה וטובה, אלא לקיים מצוות התלויות בה. וכתב עליו הבי"ח ז"ל ותימא, הלא קדושת הארץ הנשפע בה מקדושת הארץ העליונה היא נשפעת גם בפירותיה, שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ וכו', ועל כן ניחא שמכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע מטובה, כי באכילת פירותיה אנו ניזונים מקדושת השכינה ומטהרתה ונשבע מטובתה, עכתדה"ק ז"ל.

והשתא יתבאר היטב הכתוב, ואכלתם לשובע, והטעם, כי האוכל הוא מהקדושה, דוגמת סעודות שבת כנ"ל, כי באכילת פירותיה ניזונים מקדושת השכינה, כמ"ש הבי"ח ז"ל. וכיון שהיא מהקדושה אפשר לאכול לשובע ואין צריכים לעצור עצמו וכנ"ל והבן.

- ה -

וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסוף את תבואתינו, וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית וגו'.

- א -

בספה"ק נועם אלימלך הקשה בשם אחיו "החסיד המפורסם" רבי זושא מהאניפאלי זי"ע שהתורה יצאה כאן מדרכה, שדרך הכתובים בכל מקום להיות מקצר ועולה, ועי"ז אנו למדים כמה דרשות מיתור אות אחת, וכאן האריכה תורה לפרש קושיית בני ישראל, והיה די לכתוב

דברי פרשת בהר תורה יא

וצויתי את ברכתי, וממילא לא יקשה שום אדם לומר מה נאכל.

עוד יש להקשות דממשמעות הכתוב מוכח כי שאלת מה נאכל בשנה השביעית היא הנותנת שיצוה ה' את ברכתו בתבואת השנה הששית, ואם לא היו ישראל שואלים מה נאכל לא היתה מתברכת להם תבואת השנה הששית, לעשות את הצריך לשלש השנים, והוא תמוה מאוד, דאדרבה איפכא מסתברא, שאם בזמן שלא יהיה בטחונם של ישראל חזק בהשי"ת, ויהיו תמהין ושואלין מה נאכל? בכל זאת יצו ה' להם את הברכה. על אחת כמה וכמה בזמן שבטחונם של ישראל חזק ואמיץ בהקב"ה ולא ישאלו ויסתפקו, מה נאכל בשנה השביעית? כי בטוחים הם בעזר צור ישועתם שישלח עזרו מקודש ולא יחסר להן כל טוב, ודאי ראויים הם שתתברך להם תבואת השנה הששית.

עוד יש להקשות דבפסוק לא נאמר למי ישאלו ישראל מה נאכל וגו'.

ונראה לבאר הענין בהקדם דברי ספה"ק יערות דבש (חלק א' דרוש א') וזלה"ק, בברכת השנים יש לאדם להתפלל על מזונותיו וכו', והרב החסיד איש האלקים מהרמ"ק ז"ל החמיר שלא לתקן צרכי אכילה טרם התפלל על מזונותו, ולכך ראוי בתפלת שחרית עכ"פ לשום לב להתפלל אל ה' שיטריך לו לחם חקו בהיתר ולא באיסור, כי אם יש נדנדוד איסור במזון, מטמא כל גופו ואין מזון לנשמה וכו', ולכן יתפלל מאוד בכוונה שיהיה המזון מסטרא דדכיא טהרה, ולא ח"ו מסטרא דמסאבא וכו'.

ומובא בספר דברי אהרן בשם הבעשטה"ק זי"ע שאמר מה דאיתא בתיקוני זוהר הקדוש (תיקון ו') צווחין וכו', היינו בדורות הראשונים שהיו בריאים ועשירים, אבל בדורות אלו, צריך לבקש על פרנסה מהשי"ת.

ובזה יובן אריכות לשון הכתוב, "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית הן לא נזרע" וגו', שישאלו מהשי"ת איך יהי לנו פרנסה, הן לא נזרע ולא נאסוף, אין לנו על מי להשען כי

אם על אבינו שבשמים, ואז וצויתי את ברכתי וגו'. והיינו כנ"ל שמותר לו לאדם לבקש על הפרנסה בדורות האחרונים, ולא עוד אלא שצריך להתפלל על זה שיהא ממון כשר בהיתר ולא באיסור.

אמנם עדיין קשה דאם השי"ת רוצה שיבקשו על הפרנסה ואח"כ יתן הפרנסה בלי עבודה, אז למה צריך האדם לעסוק בפרנסה בכלל, כמ"ש ששת ימים תעבוד וגו', ובבראשית (ג'), י"ט) כתיב בזיעת אפיך תאכל לחם, ועוד הרבה פסוקים כאלו.

ואפשר לבאר בעזרת אב הרחמן עפ"י מה שמובא בספר דברי יחזקאל (פרשת וישב) וזתו"ד:

"פעם אחת לא היה להבעל שם טוב הקדוש זי"ע מעות לצרכי שבת, ובערב ש"ק באשמורת הבוקר הלך ונגע על החלון אצל איש אחד ואמר לו שצריך על צרכי שבת, ותיכף הלך לדרכו. ומחמת ההתעוררות שבא ללב האיש הזה מחמת פעולת הבעש"ט, קם תיכף ממטתו והלך החוצה לראות מי זה, וירץ אחריו והשיגו. ויאמר לו: אם מצטרך כבודו לצרכי שבת למה יברח ולא ימתין עד שיתנו לו (והאיש הנ"ל לא ידע אם הוא הבעש"ט כי לא הכירו מעולם), והשיב לו: לעולם עם כל איש הנולד בעולם נולד עמו פרנסתו. אך מחמת שהחטא גורם, צריך לעמול על פרנסה כמאמר הכתוב בזעת אפיך תאכל לחם. אבל יש חילוק, שכל אחד לפי ערך הקלקול כן צריך לעמול על הפרנסה, יש שפרנסתו בביתו, ויש מי שצריך לבקש ממרחק לחמו וכדומה. ואני כפי שגמרתי בדעתי אינני צריך לעמול רב רק לעשות איזה פעולה קלה, וכאשר עשיתי מה שמוטל עלי לעשות, בודאי יעזור לי השי"ת, ואין לי שום נפקותא אם אתה תתן לי או לאו".

ובזה מתורצים ג' קושיות הנ"ל, מה שהקשה הנועם אלימלך בשם אחיו הקדוש הרבי ר' זושא מדוע מאריך הכתוב כ"כ, וכי תאמרו מה נאכל. לרמז, דבאמת צריך האדם לעשות איזה השתדלות עבור פרנסתו, כעובדת הבעל שם טוב הקדוש, ועי"כ בשנה השביעית שאין עובדים בשדה

צריכים עכ"פ לעשות השתדלות ע"י השאלה והבקשה על הפרנסה.

גם מה שהקשינו שמלשון הכתוב משמע באם לא היו שואלים לא הי' להם ההשפעה, ורק על ידי ששואלים אז וצויתי את הברכתי, גם זה מיושב. דלפי"ד הבעשטה"ק הרי צריך האדם לבקש ולעשות איזה השתדלות ע"ז, וע"כ בשנה השביעית שאין עושים שום השתדלות בפעולה גשמית, צריכים עכ"פ לשאול ולבקש על הפרנסה. ומיושב גם קושיא השניי שלא מבואר בקרא למי שואלים מה נאכל. דבאמת השאלה והבקשה הוא מהקב"ה, הן כדי לעשות איזה השתדלות אודות הפרנסה כנ"ל, והן כדברי היערות דבש דצריכים לבקש מהשי"ת שתהיה פרנסתו בהיתר ולא באיסור, ודו"ק.

*

- ב -

ובאופן שונה אפשר לומר עפ"מ"ש בייטב פנים לחנוכה (אות כ"ט) בשם זקניי הרה"ק ר' אורי מסטרעליסק זי"ע, שפי' הכתוב כי תאמר בלבבך רבים הגוים האלה ממני וגו' לא תירא מהם, והסיבה לזה (שלא תירא) זכור תזכור את אשר עשה ה"א לפרעה ולכל מצרים וגו', ובאותה זכירה תגרום שיעשה גם היום כן, להכרית הגוים ההם עכדה"ק.

ולפי"ז י"ל כוונת הכתוב גם כאן, וכי תאמרו מה נאכל וגו' וצויתי את ברכתי, דהשפעת הברכה היא ע"י שאלת האדם: מה נאכל? כי כן רצונו של הקב"ה שהאדם יאמר בפיו ועי"ז יצו ה' אתו את הברכה, ודו"ק.

*

- ו -

והחזקת בו. פרש"י עד שלא יפול.

אולי יש לפרש שהכתוב רומז לא רק על העני בעצמו אלא

גם על "מזכי הרבים" העוסקים להציל נפשות ישראל ובאים לעשירים בבקשה שיתנו להם כסף שיוכלו לחזק מעמד העניים מהעשירים שיוצאים בנתינות קטנות, עד שלא נודע כי באו אל קרבינה, דכליא קרנא (ב"מ עז:). ועי"ז מתייאשים העסקנים ומפסיקים עבודתם. וכל זה גורם קמצנותם, שאין היצה"ר מניח להם לתת מתנה גדולה בפעם אחת, שיוכלו העסקנים להחזיק מעמד באסיפת כספים לצרכי מצוה, וממילא אינם יכולים להשפיע לאחרים ועי"ז נופלים ליאוש רח"ל. ואשרי חלק עשירי ישראל, נדיבי לב, המבינים שעתירותם הוא רק פקדון שהופקד אצלם, והמה ממחזיקי העולם.

ועי"ז אמר הכתוב והחזקת בו שלא יפול ח"ו לידי יאוש, ואדרבה תעמידנו על רגליו, כמו שאמרו: זה ממונו של אדם שמעמידו על רגליו (פסחים קי"ז). אפשר לומר שכוונה עמוקה רמוז בזה: "ממונו", היינו הצדקה, שמנדב כפי יכולתו זכות זה מעמידו על רגליו שלא יפול ויהא לו הצלחה בממונו. לא כמו שאנו רואים הרבה עשירים שנפלו רח"ל ונשארו בעירום ובחוסר כל, וכמה שמנסים להקים עצמם נופלים עוד הפעם, והכל אך ורק בגלל שלא קיימו הכתוב "והחזקת בו" כראוי, והלכות צדקה היא מהלכות הקשות מאוד שצריכים לברר כל דבר מה להקדים ומה לאחר, ועל כל פרוטה ופרוטה יצטרך ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה (ובספרי "הצדקה כהלכתה" הארכתי בזה).

ובספר אהל יעקב הביא על מקרא זה וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, ובמדרש הדא הוא דכתבי אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ד', דבראש השנה מקציבים לו לאדם כמה הפסדים ונזקים יהיו לו במשך השנה. ברם מי שיש לו שכל וזכות מוזיל מכספו לעניים וממילא הוא זוכה גם במצוה, ואם הוא מקמץ ידו לעניים, נוטלים ממנו את כספו, על ידי הפסד.

ועל כך אמרו חז"ל "זכה - הלא פרוס לרעב לחמך, לא זכה - ועניים מרודים תביא בית".

וזהו הכוונה שבמדרש: אם הוא משכיל אל דל, שמשכיל הוא לתמוך בעניים, הרי ביום רעה ימלטהו ד', שאם נגזר עליו יום רעה, לסבול הפסדים שונים, מצילהו השם יתברך מכך, לפי שכבר הוציא את כספו מידו. אבל אם לא השכיל והוא מקמץ ידו לעני, הרי עליו להוציא את כספו ביום רעה ואין לו הצלה, עכתי"ד.

וזהו כוונת והחזקת בו - עד שלא יפיל שאם תחזק העני כראוי כדי שלא יפיל. גם אתה התומך תזכה על ידי זכות זה להתחזק ולא תפול, כי מצוה זו היא הדדית.

*

- 2 -

את כספך לא תתן לו בנשך וגו' אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים (כה, לז-לח).

אפשר לפרש, דהנה צדקה צריכים לתת בעיקר לעניים מהוגנים, כדאיתא בגמרא (בי"ק ט"ז ע"ב) שירמי' ביקש על בני ענתות שאפילו בשעה שנותנים צדקה הכשילם בעניים שאינם מהוגנים עיי"ש.

והנה אם נותן צדקה למקומות שאינם כשרים או שיכול לתת לעניים יראי ה', ונותן למי שלבו חפץ, נקרא נשך. שנושך הכסף שנתן לו הקב"ה שיתן צדקה לעניים מהוגנים, ומחלקם לעניים שאינם מהוגנים. וידוע שהעולם עומד על ג' דברים, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים (אבות פ"א) ועיי' הממון יכול לזכות לג' דברים אלו ביחד, עיי' שמחזיק תורה לעני הגון שעוסק בתורה ועובד את ה' כראוי, וזהו ג"כ בבחינת גמילות חסד, שהעני מתחזק על ידי ממונו. וידוע שאין ישראל נגאלים אלא בזכות הצדקה, נמצא דאם מועל בצדקה מעכב הגאולה ח"ו.

וזהו שאמר הכתוב את כספך לא תתן לו בנשך, שלא תהא הנתנה בבחינת נשך ח"ו, רק תהא צדקה הגונה.

ובכוונה זו ממשיך הפסוק, אני ה"א אשר הוצאתי אתכם

מארץ מצרים, שיציאת מצרים היתה התחלת הגאולה השלימה, וכל הגלויות נקראים "מצרים" ע"ש שהם מצירים לישראל, ונמצא דיציאת מצרים רומז גם לגאולה העתידה ב"ב. ועיי שלא תתן כספך ב"נשך", שלא תשוך מהכסף כנ"ל, רק תפזר הצדקה באופן שתקרב הגאולה עי"ז, אז יש לך חלק בגאולה העתידה. וכשמשיח צדקינו יבא בב"א, יגלה ברבים את כל מי שעזר לו לבוא לגאול את ישראל, ומי שעיכב אותו ח"ו מלבוא, לכן צריכים לעשות חשבון על כל פרוטה שנותנים לצדקה, לאיזה מקום נותנים, שתהי צדקה הגונה.

- ח -

ואיש כי לא יהיה לו "גואל" והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו (כה, כו).

אפשר לפרש הכתוב, מי שאין לו בנים, או שיש לו בנים אך אינו יכול לסמוך עליהם כל צרכו, שיעשו לטובת נשמתו, לאחר מאה ועשרים שנה, כמבואר בספר פלא יועץ באריכות, שהאבות מחכים על טובת בניהם לאחר מאה ועשרים שנה. אחר שהאבות עבדו כל ימי חייהם יומם ולילה לטובת בניהם קנו להם בתים ובנו להם פרנסות וכו', ואחר כל זה בשנה הראשונה אחר פטירת האב עוד לומדים קצת משניות ומתפללים ואומרים קדיש לעילוי נשמתם, וחושבים שבזה עשו את שלהם, ושוכחים מה שאביהם סובל בגיהנם (אם זכה בכלל ליכנס לשם, כמ"ש בשבט מוסר וראשית חכמה: דבעוה"ר יש כמה נשמות שאינם זוכים לבוא אף לגיהנם עד כמה מאות שנים, ועד אז מתגלגלים ונדחים מדחי אל דחי רח"ל עד שבאים לגיהנום למשך י"ב חודש).

ועל זה אמר הכתוב, "ואיש", היינו מי שהוא בחינת איש, כמאה"כ והחזקת והיית לאיש, אומרת לו התורה עצה שלא יתייאש פן תלך נשמתו לשאול ואבדון רח"ל, כי יש עצה והשיגה ידו, שעל ידי והשיגה יד"ו, שיפזר ממונו לצדקה הגונה ויכוין לשם הוי" ב"ה, כמבואר בעבודת הקודש

שבת־יבת "והשיגה ידו" רמוזה מצות הצדקה שנותן בידיו. ואז ומצא כדי גאולתו, היינו: שתזכה נשמתו לגאולה מידי החיצונים, כמאה"כ וחטאך בצדקה פרוק (דניאל ד').

ואפשר לפרש תיבת "ומצא" כעין "מצִיאה", שצריך לחפש עד שמוצא צדקה הגונה, וכמו שכתבנו למעלה מגמרא בבא קמא, וכמו כן איתא בכתובות (דף ס"ו סוף ע"ב) ונקדימון בן גוריון לא עבד צדקה? והתניא אמרו עליו על נקדימון בן גוריון כשהיה יוצא מביתו לבית המדרש כלי מילת היו מציעין תחתיו ובאין עניים ומקפלין אותן מאחריו, איבעית אימא לכבודו הוא דעבד. ואיבעית אימא כדבעי ליה למיעבד לא עבד, כדאמרי אינשי לפום גמלא שיחנא, ועי"ש בחידושי אגדות מהרש"א.

ועל כן מבטיח הכתוב: ואיש כי לא יהיה לו גואל, והשיגה ידיו, אם יתן צדקה ויחפש להשיג צדקה הגונה, אז "ומצא כדי גאולתו", יזכה למצוא צדקה כזו שתכריע את כל העולם לכף זכות, כמבואר בגמרא (קידושין מ:), וכל זה אם תהיה צדקה הגונה, ואז ממילא יזכה לגאול את נשמתו מידי הסטרא אחרא לאחר מאה ועושרים שנה, ודו"ק.

ויש להוסיף עוד, עפימ"ש לעיל על פסוק את כספך לא תתן לו בנשך וגו', שע"י הצדקה זוכים לגאולה כמאחז"ל. ולפי זה י"ל כן גם בפסוק זה, ואיש כי לא יהיה לו גואל, הרומז לכנסת ישראל המצפה ומחכה לגאולה בכל יום ויום ועדיין לא נושענו, אז העצה לזה והשיגה ידו ומצא כדי גאולתו, שיתנו צדקה כמרומזו בתיבת ידיו כנ"ל מספר עבודת הקודש, ואז ומצא כדי גאולתו, ימצאו את הגאולה השלימה בב"א, ושייך לשון מציא"ה על הגאולה השלימה, כמאמר הכתוב מצאת"י דוד עבדי, ודו"ק.

